

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ЕКСТРАВЕРТІВ ТА ІНТРОВЕРТІВ

Ю.В. Цаларунга, І.Р. Крупник

Херсонський державний університет, tjuliatsalarunga@gmail.com,

AZONT@meta.ua

Проблема міжособистісного спілкування, умови його успішності психологічні особливості вербальної та невербальної комунікації на нашу думку слід розглядати крізь призму психології особистості. Особливо перспективним є дослідження особливостей комунікації різних типів особистості за впливовою концепцією К.Г. Юнга. Пізніше розробкою даної проблематики займалося також вчені-психологи такі як, Г. Айзенк, Р. Кеттелл, К. Леонгард, Дж. Маккінлі, С. Хаттуей, Х. Шмішек[2; 3; 4]. У вітчизняній психології питаннями структури особистості та взаємозв'язку із темпераментом займалися О. Белов, Ф. Березін, О. Голубєва, Є. Ісаєв, О. Ковальов, В. Крутецький, М. Мирошников, В. Моросанова, В. Небиліцин[1; 3]. Закордонні науковці сучасності розроблюють проблематику «екстраверсії – інтроверсії» у парадигмі впливу цього вектора на особистість у цілому та вплив его - спрямованості на спілкування. Це такі дослідники як Д. Ватсон, А.Кларк, (Нотр-Дам, Ілінойс, США), К. Верстратен (університет Льовен, Бельгія), М. Васі (університет штату Огайо, США), М. Ротбарт (університет штату Орегон, США)[1; 5].

Оскільки дослідження особливостей вербальної та невербальної комунікації саме з точки зору концепції «екстраверсія-інтроверсія» не приділялось необхідної уваги, на сьогоднішній день існує потреба в уточненні та узагальненні вже існуючих відомостей з цього питання.

Мета нашої статті – висвітлення результатів емпіричного дослідження особливостей невербальної комунікації в залежності від направленості вектору особистості у напрямі полюсів «екстраверсія –інтроверсія».

Експериментальна база дослідження: навчально-виховний заклад Херсонська ЗОШ І-ІІІ ступенів №45. До вибірки увійшли респонденти 15 -17 років у кількості 53 особи, з них 25 чоловічої статі та 28 жіночої. Один респондент (чоловічої статі) за шкалою соціальної бажаності отримав кількість балів (7 балів) які вказують на нещирість опитуваного, тому у подальшому його результати не використовувались у дослідженні.

Для визначення екстраверсії-інтроверсії нами була використаний особистісний опитувальник Г. Айзенка (ЕРІ). Для дослідження особливостей невербальної комунікації був використаний опитувальник «Невербальні характеристики спілкування» В. Лабунської[1]. Кожна людина використовує різні засоби для встановлення контакту з іншими людьми. Опитувальник В. Лабунської спрямований на виявлення основних невербальних характеристик спілкування (патерни поведінки) особистості з певними групами людей. У нашому випадку це дві позиції: із учнями (однокласниками) та родичами. Обробка результатів досліджуваних відбувалась за такими групами невербальних засобів спілкуванні – такесика, поза, погляд, жести, міміка, пара - та екстралінгвістика, проксемика. Методика складається із трьох субтестів які охоплюють дослідження всіх видів невербальної комунікації. На початку досліджуванним було запропоновано обрати із списку характеристик невербальної поведінки ті, які на їхню думку відповідають нормам спілкування з учнями та родичами. Діагностика проводиться у три етапи. На першому етапі досліджуваному слід вибрати із списку (35 немовних характеристик) ті засоби, які він вважає слід використовувати при спілкуванні із однокласниками та родичами.

На другому етапі із 9 на запропонованих схемах слід обрати 2-3 типи розташування співрозмовників, які респондент вважає можуть бути доречними при спілкуванні із друзями та родичами. І в останньому завданні респонденту пропонується обрати ту відстань між партнерами, яка є допустимою при спілкуванні з друзями та родичами. Досліджуваному пропонується 10 типів

відстані між співрозмовниками, з яких слід обрати 2-3 типи. Завдання також представлені у вигляді схем.

В результаті проведення методики Г. Айзенка (ЕРІ) були виявлено наступні результати:

1. кількість екстравертів–29 опитуваних, що становить 55,7 % від усієї вибірки;
2. кількість інтровертів – 23 опитуваних, що становить 44,3 % від усієї вибірки.

У рамках даної статті буде результати першого субтесту опитувальника «Невербальні характеристики спілкування» В. Лабунської (див. табл. 1).

Таблиця 1

Значущі відмінності тестових оцінок за методикою В.

Лабунської «Невербальні характеристики спілкування» (φ-критерій Фішера)

Структурні компоненти невербальних проявів	екстраверти (n= 29)	інтроверти (n= 23)	Критерій Фішера	Рівень значимості
Такесика (брати за руку, родичи)	88,4	47,0	3,3	$P \leq 0,01$
Такесика (брати за руку, однокласники)	67,1	30,8	2,7	$P \leq 0,01$
Поза (сидіти трохи нагилившись вперед, однокласники, родичі)	55	9,0; 14,3	5,9; 3,25	$P \leq 0,01$
Поза (сидіти трохи відкинувшись назад, однокласники)	43,4	19,1	1,89	$P \leq 0,05$
Розслаблена поза (однокласники)	77,3	18,7	4,5	$P \leq 0,01$
Жести (інтенсивно жестикулювати, однокласники, родичі)	68,4; 55,7	8,6; 5,8	4,8; 4,36	$P \leq 0,01$
Жести (виражати жестами емоції, однокласники)	67,4	23,2	3,28	$P \leq 0,01$
Міміка (виражати почуття: гніву, родичі)	32,4	12,1	1,88	$P \leq 0,05$
Екстра і паралінгвістика (говорити швидко, однокласники, родичі)	86	8,4; 56,5	6,2; 2,44	$P \leq 0,01$

Екстра і паралінгвістика (говорити повільно, однокласники)	46,7	92,6	3,85	$P \leq 0,01$
Екстра і паралінгвістика (говорити голосно, однокласники, родичі)	89,1; 87,9	13,9; 16,0	6,1	$P \leq 0,01$

- у екстравертів при спілкуванні з однокласниками, на відміну від інтровертів, значно переважають такесичні засоби невербальної поведінки. Домінуючою у перших є позиція «брати за руки» ($\phi = 3,3$; $P \leq 0,01$);

- більшість екстравертів при спілкуванні з однокласниками надають перевагу розслабленій позі, на відміну від інтровертів, у яких частіше зустрічається напружена поза;

- якщо більша частина екстравертів обирають позицію «сидіти, злегка нахилившись вперед або назад», то значна частина інтровертів обирають позу «сидіти прямо, поклавши руки на коліна, ноги разом» та «сидіти схрестивши руки або ноги (або нога на нозі)», хоча все-рівно менше половини респондентів – інтровертів. Ми можемо припустити, що інтроверти не вказують на домінуючі пози або не так чітко усвідомлюють їх як екстраверти;

- незважаючи на розповсюджену думку, що екстраверти частіше виражають емоції через міміку, було виявлена єдина статистично значуща різниця, а саме «виражати почуття: гніву» у сім'ї ($\phi = 1,88$; $P \leq 0,05$);

- екстраверти швидше розмовляють ($\phi = 2,44$; $P \leq 0,01$), інтроверти в свою чергу повільніше ($\phi = 3,85$; $P \leq 0,01$);

- значно більша частина екстравертів спілкується голосно як і з однокласниками так і з родичами ($\phi = 6,1$; $P \leq 0,01$);

- значущих відмінностей за структурним компонентом «погляд» – не виявлено.

Слід зазначити, що у респондентів обох вибірок є і деякі спільні риси:

- як екстраверти, так і інтроверти вважають, що у спілкуванні з родичами доречними є обійми та поцілунки (більше 80% у цілому);

- і екстраверти, і інтроверти надають перевагу прямому контакту очей при спілкуванні з однокласниками;

- екстравертами, ані інтровертами не була обрана позиція «відводити очі в бік при зустрічі з очима партнера» (менше 20% у цілому);

- жоден респондент як з групи екстравертів, так і інтровертів не вважає доречним при спілкуванні опускати голову донизу та втягувати голову в плечі;

- як екстраверти, так і інтроверти надають перевагу розслабленій позі при спілкуванні з родичами;

- невелика кількість інтровертів та екстравертів обрали позицію «стискати руки позаду себе» (0 – 3%);

- спілкуючись з однокласниками так і з родичами більшість як екстравертів, так і інтровертів виражають емоцію радості (більше ніж 80%).

- використовують жести для опису предметів, відношення до ситуацій (більше ніж 80%).

- при спілкуванні з родиною як екстраверти, так і інтроверти, спілкуючись, вважають доречним швидко говорити (86% екстраверти та 56% інтроверти);

Аналізуючи результати досліджуваних, ми можемо зробити висновок, що між екстравертами та інтровертами існують як відмінності, так і збіги в особливостях невербальної комунікації.

Література:

1. Лабунская В. А. Психология затрудненного общения: Теория. Методы. Диагностика. Коррекция: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва, Издательский центр «Академия», 2001. 288 с.

2. Нэпп М., Холл Дж. Невербальное общение / пер. с англ. СПб.: Питер, 2014. 464 с.

3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ, Академвидав, 2005. 448 с.

4. Юнг К. Г. Психологические типы. СПб.: Азбука, 2001. 367 с.

5. Rothbart M., Bates J. (2006). Temperament. In N. Eisenberg, W. Damon, & L. M. Richard (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 3, Social, emotional, and personality development* (6th ed.) (pp. 99-166). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc.